

INTERACTIVITATEA - UN INDICATOR IMPORTANT DE CALITATE ÎN DIDACTICA UNIVERSITARĂ. REFLECȚII ACADEMICE PE MARGINEA DEZBATERILOR CU STUDENȚII FILOLOGI

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Catedra Științe ale Educației

The article approaches the results of an investigation focused on utility and necessity of university didactic process framing in an interactive manner, this being an imperative of postmodern pedagogy and a relevant quality indicator. As conceptual ideas, interactive methods of teaching-learning come from **active pedagogy** theory and praxis and are an important support for the "forming education". Appertaining to the triad existing in the present university didactics of Republic of Moldova, these methods are efficient in facilitating knowledge assimilation – on cognitive level, training abilities - on practical level, developing attitudes and competencies – on integration and creative levels.

În pedagogia modernă și postmodernă apare ca imperativ organizarea procesului educațional, de la creșă până la studiile postuniversitare, în manieră interactivă. Preluat de științele socioumane, în general, și de cele ale educației, în special, din domeniul tehnic, asemeni altor cuvinte (tehnologie, tehnică, strategie etc.) *interactiv* ca termen nou este parvenit în limba română prin filieră engleză (interactive), fiind explicat în Noul Dicționar de Neologisme al lui Florin Marcu ca *fenomen ce caracterizează regimul de lucru al unui sistem de calcul, caracterizat prin împărțirea facilităților de calcul între mai mulți utilizatori, aflați în interacțiune permanentă cu sistemul; conversațional*, astfel, s-a impus plenar și a devenit un indicator relevant de calitate a oricărui demers educațional. Așa cum recunoaștem că profesorul și elevul/studentul trebuie să devină parteneri de învățare, fiecare în proces venind cu bucata sa de *puzzle* și tinzând spre cooperare și completare, profesorul nemaifiind în stare a-și păstra rolul de furnizor de cunoștințe în timpurile noastre suprasaturate de informații, oricât de capabil ar fi și oricât de enciclopedic ar avea orizontul (Cf. V.P.).

Pentru aprofundare și explicitare profesională, nu putem eluda DEX, care include la articolul lexicografic al radicalului respectiv (activ) următoarele: „care participă efectiv la o acțiune; harnic, energic, dinamic; cu expresiile relevante: *membriu activ* - membru al unei organizații, instituții, având anumite obligațiuni și bucurându-se de drepturi depline în cadrul aceluia colectiv; *populație activă* - parte a populației organizată într-o activitate profesională; *școală activă* - *curent în pedagogie fundat pe principiile unei educații funcționale care respectă interesele intelectuale ale copilului*. Șirul de sinonime pentru *activ* ni se pare, de asemenea, sugestiv privind inducerea conotațiilor didactice funcționale: *harnic, muncitor, vrednic, neobosit, zelos, energic, dinamic, neostenit, silitor, sânguincios, sânguitor, (livr.) laborios, (rar) lucrător, spornic, strădalnic, străduitor* etc. În încheierea incursiunii noastre filologice nu putem să nu stăruim și asupra prefixoidului neologic – *inter-* care, provenit din latină, prin filieră franceză cu sensul de *între*, a devenit uzual și uzitat în era informațională cu tendințele sale de impunere a colaborării și cooperării, a spiritului participativ și de echipă.

Generate ca idee conceptuală din teoria și practica *pedagogiei active*, metodele interactive de predare-învățare constituie un suport destul de important al învățământului formativ, prezentându-se drept căi eficiente de facilitare a asimilării de cunoștințe - la nivel cognitiv, de formare a abilităților - la nivel aplicativ, a atitudinilor și a competențelor - la nivel integrator-complex, creativ – raportându-le la triada încetățenită din actuala didactică universitară din Republica Moldova (Cf. VI.Guțu). Considerate achiziții ale societății moderne și postmoderne, acestea comportă un caracter bilateral, spre deosebire de caracterul mai unilateral al metodelor tradiționale, unde informația este furnizată, de obicei, de profesor către student (studentul fiind obiectul „activ” al procesului didactic). Colaborarea dintre cei doi participanți ai actului didactic profesor-student favorizează însă transferuri de accent din sfera informativului în cea a formativului, cu plasarea responsabilităților esențiale și definitorii spre student, ca subiect responsabil totalmente și în ultimă instanță de achizițiile și opțiunile făcute.

Palmaresul metodelor/tehnicilor interactive este atât de mare și în permanentă dezvoltare și extindere, că, practic, devine o necesitate, o trăsătură definitorie a stilului de predare, iar fiecare profesor care „a gustat” din plăcerea colaborării „pe picior de egalitate” cu studentul, a avut curajul să iasă din zona de confort tradițional

și să părăsească, măcar pentru anumite momente „turnul său de fildeș - catedra autoritară”, îi este, ulterior, aproape imposibil să nu se lanseze în noi aventuri de încercare/practicare a altor proceduri profesionale provocatoare și incitante. Metodele interactive contribuie, în mod principal, la transformarea studentului în subiect al învățării, îl scoate din sfera pasivității, din comoditate, din poziția de simplu consumator de informații. Metamorfozarea operată la nivelul studentului capătă valori noi și conotații surprinzătoare și în cadrul întregului act didactic, astfel, producându-se o dinamizare a procesului de predare-învățare, unde studentul este antrenat pe deplin, cu toate capacitățile sale intelectuale. Activitățile în grup (în perechi, în echipe de 3-7 persoane) permit evidențierea mai pregnantă a calităților de colaborare, coparticipare, implicare intensivă, conștientizare, acumulare de diverse idei, dar și a calității de manager (conducător, organizator), care duce la dezvoltarea complexă a personalității, solicitându-i în calificarea sa profesională manifestarea/formarea nu doar a *inteligenței cognitive, ci și a celei sociale și emoționale*.

Profesorul bucureștean Ioan Cerghit, în celebra sa lucrare „Metode de învățământ”, ajunsă la a IV-a ediție, a introdus în capitolul „Orientări și tendințe în dezvoltarea metodologiei instruirii” paragrafele sugestive „Promovarea metodologiei centrate pe elev, pe acțiunea și angajarea acestuia: metodele activ-participative” și „Extensia metodologiei centrate pe grup: metode interactive” (pag.66-76), unde constată că „...practica școlară se vede nevoită să-și schimbe orientarea, să treacă formația înaintea instrucției, să pună formarea și dezvoltarea capacităților intelectual-acționale și a proceselor mintale ale elevului, înaintea transmiterii și asimilării cunoștințelor, fără a nega cătuși de puțin importanța acestora din urmă” (pag.67). Orientarea didacticii moderne și postmoderne spre o metodologie centrată pe elev/student, care este axată pe acțiune, conduce spre ideea constructivismului operatoriu, principală pentru psihopedagogia piagetiană și cognitivă. În același context se afirmă că învățarea interactivă „se bazează pe interschimbul de informații și idei, de experiențe și reflecții, de interpretări și sugestii rezolutive, de opinii și convingeri, de impresii și atitudini, pe interacțiunile sociale care se stabilesc în interiorul clasei, microgrupurilor sau perechilor de elevi” (pag.74).

Așa cum latura morală, educativ-formativă a învățării apare în prim-planul practicării unor asemenea metode, a devenit comună pentru ele respectarea unor reguli de aur: respect reciproc, atitudine pozitivă, toleranță, sinceritate, discreție și confidențialitate, ascultare până la capăt a celui care vorbește, abținere de a monopoliza discuția, punctualitate, interdicere a ironiilor și jignirilor, analiză a faptelor, nu a persoanelor, drept de a nu participa etc. (Cf. E.Danciu, 2004).

Abordând noile tendințe în metodologia didactică, Const. Cucoș susține: „Extinderea folosirii unor metode care solicită comportamentele relaționale ale activității didactice, respectiv aspectul comunicațional pe axa profesori-elevi sau pe direcția elevi-elevi; atenuarea tendinței magistrocentriste; întărirea dreptului de a învăța prin participare, alături de alții” (pag. 289).

Pe parcursul anului de studii 2006-2007, am realizat un sondaj de opinie printre studenții de la masterat USM asupra avantajelor și dezavantajelor pe marginea practicării metodelor interactive la universitate. Printre numeroasele avantaje sesizate de aceștia au fost:

- studentul e actantul principal, e cel care caută, descoperă, fiind doar ghidat, supravegheat de profesor;
- se stimulează spiritul de explorare ce formează un stil activ de lucru;
- se cultivă autonomia și afișarea propriilor opinii (poziții);
- se stimulează aptitudinile de a surprinde, înțelege și evalua orientările valorice ale partenerilor de interacțiune;
- se formează experiențe și competențe de a rezolva situații de problemă, studii de caz într-un timp relativ scurt;
- dezvoltă aptitudinile de exprimare;
- asigură însușirea și aplicarea unor cunoștințe și capacități de aproape toți studenții (chiar și cei timizi);
- creează premise pentru formarea unui stil de muncă activ, însoțit de feedback și autocontrol, asigurând corectarea greșelilor la moment, în procesul de lucru, de *construire* a actului de cunoaștere (conform pedagogiei constructiviste); se realizează un feedback rapid, în mod plăcut, energizant și mai puțin stresant;
- diminuează distanța profesor-student, preocupându-se și de sfera relațiilor, nu doar de rezultate;
- studenții se stimulează reciproc, împărtășind ideile, discutând și argumentând;
- se poate îmbina/echilibra cooperarea cu competiția, dezvoltându-se spiritul de echipă, toleranța și ajutorul reciproc;

- facilitează o apropiere a studentului de viața reală și de eventualele probleme cu care se poate confrunta etc.

Cu toate aceste avantaje (expuse secvențial), metodele interactive de predare–învățare–evaluare curentă atestă în cadrul învățământului universitar și dezavantaje. Acestea sunt condiționate, în primul rând, de structura și organizarea cursurilor. Deseori aplicarea metodelor interactive este imposibilă în cadrul fluxurilor mari, deoarece degenerază în dezordine, amuzament gratuit și necesită o secvență temporară mai mare, practicienii recunoscându-le, deseori, ca și cronofage. Impedimente în utilizarea metodelor interactive sunt vizibile și în cadrul cursurilor teoretice, cu un conținut abstract. Deci, profesorul, cunoscând specificul disciplinei sale, urmează să țină cont de condițiile în care metodele interactive sunt benefice actului de predare–învățare. În acest sens, nu trebuie să se facă abuz de aceste metode, deoarece, într-un caz, ele pot favoriza procesul educațional, în alt caz, pot produce bariere serioase la realizarea calitativă a instruirii. La capitolul dezavantaje am mai atestat: unii lideri pot monopoliza categoric dezbateră, activitatea ca atare; alți studenți se pot implica superficial; studenții (basarabeni – remarcă pe care nu o împărtășim totalmente) nu au abilități de cooperare, de aici apare riscul dezorganizării, zgomotului; sunt și costisitoare, este nevoie de materiale didactice suplimentare; se atestă, deseori, divagații de la subiect; și, nu în ultimul rând, implică o dificultate semnificativă în momentul evaluării etc.

Din scrierile libere ale studenților pe marginea procesului didactic, am mai extras câteva reflecții: „O problemă de care ne-am ciocnit în universitate este monotonia lecțiilor. Profesorul nici măcar nu încearcă să capteze atenția studenților și să-i încadreze în procesul educativ. Feedbackul nu este pentru că nici măcar nu este provocat. E adevărat că la orele de curs numărul de studenți este prea mare pentru a-i implica într-o manieră interactivă, dar s-ar putea cel puțin să se pună câteva întrebări pentru a provoca interesul pentru lecție, căci a scrie conspect o lecție întreagă sau a vorbi fără întreruperi și fără accent pe unele idei esențiale e plictisitor. Poate ar fi mai bine ca grupele să nu fie atât de multe sau, în alte cazuri, mari. În afara orelor de curs mai sunt și seminare, unde s-ar putea utiliza metoda respectivă, însă și aici e la fel: vorbește profesorul, uneori studentul, deși seminarul e pentru studenți”.

Conform lexiconului pedagogic, „aceste metode, pornind de la interesele de cunoaștere a copilului, erau numite astfel în opoziție cu metodele învățământului tradițional, considerate a fi „pasive”. Termenul a început a se răspândi la începutul secolului XX, desemnând diferitele metode de instruire folosite în cadrul curentului Educației Noi (Claparede, Dewey, Kerschensteiner etc.). Se mai afirmă ca prin aceste tehnici didactice elevul participă direct la procesul instructiv, ca o angajare efectivă într-o muncă școlară, în care învățarea să fie rodul propriei sale acțiuni de cunoaștere și aplicare. O atare accepțiune a termenului, în care „activismul” elevului are o altă conotație, se folosește în prezent în cazul metodelor *activ-participative*. Unii pedagogi contemporani folosesc termenul mai ales cu referire la activitatea de cercetare, de descoperire sau de rezolvare de probleme, desfășurată de elev (...).

Așadar, promovând **instruirea interactivă**, „orientarea pedagogică modernă îl privește nu numai pe profesor, dar și pe elev ca pe un participant activ al procesului instructiv. Se consideră că instruirea nu este posibilă fără o activitate cognitivă, cât mai independentă și bine motivată a elevului. Profesorul este privit nu ca un simplu transmițător de cunoștințe, ci ca un partener al elevului în activitatea de învățare a acestuia, preocupat să o faciliteze, rezultatul fiind rodul unei colaborări (Bocoș). În legătură directă cu cele abordate până acum este și conceptul de *intereducație* – fenomen de influențare instructivă, pe care, în grup sau în relații interindividuale, copiii îl exercită unii asupra altora. “Și mai mult folosesc copiii cunoștințele pe care le primesc de la cei de o vârstă cu ei, fie că își povestesc ceva, fie că se joacă împreună. De aceea, să nu ne îndoim că un copil poate oțeli, mai bine decât oricine altul, intelectul acestui copil” (*conf.* A.I.Comenius). Mai recent, Jean Piaget a remarcat în formarea morală „o educație reciprocă a copiilor între ei”. M.Debesse, referindu-se la scoutism (cercetășie), a semnalat “formarea tinerilor de către tineri, așa cum se realizează ea în mișcările de tineret”. Astăzi, anumite tehnici didactice, bazate pe interînvățare (de ex., dezbateri în grupul de elevi) sunt folosite cu succes în procesul educativ. În aceeași ordine de idei, Mircea Ștefan analizează unele curente pedagogice contemporane, conform cărora, în relația educațională, elevul și profesorul învață în aceeași măsură unul de la celălalt, se educă reciproc. Învățământul ar fi interindividual profesor–elev. Rolul elevului și cel al profesorului sunt puse pe același plan, fiind egalizate. Profesorului i se conferă “rolul de elevi printre elevi”. Apare un nou raport: “între profesor–elev cu elev–profesori” (Paulo Freire). Este adevărat că și profesorul câștigă mult pe plan intelectual și atitudinal prin contactul cu elevii, susțin cercetătorii și practicienii, dar nu putem vorbi de o reciprocitate egalizatoare. Să nu uităm că școala este creată nu pentru ca profesorul să învețe

de la elevi, ci pentru ca elevii să învețe de la profesorul care vine cu pregătirea, experiența și maturitatea sa de gândire, pentru a organiza procesul lor de învățare, afirmă, pe bună dreptate, Mircea Ștefan.

Instruirea interactivă impune profesorului universitar și școlar în general exercitarea *funcției sale manageriale* cu roluri multiple, cu valențele sale „avangardiste” – managementul calității totale și managementul performanței (care se axează pe principiul *aici și acum*), motivând la maximum persoanele angajate în acțiune, încurcându-i să lucreze la potențialul lor maxim, stimulându-le creativitatea și întărindu-le pozitiv eforturile depuse.

M.Minder în „Didactica funcțională”, când optează pentru promovarea pedagogiei interesului și pentru o didactică a problemei, afirmă că instruirea funcțională este mai mult decât o alternativă din punctul de vedere al educației totale, al cognitivismului operant, deoarece definește educația ca o modificare a comportamentului ce se produce, bineînțeles, doar în manieră interactivă.

Demersul nostru nu ar fi corect și nici coerent, dacă din parcurgerea analitică a unor opinii de referință în domeniu, ar lipsi lucrările din programul internațional „Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice” care au introdus masiv în practica pedagogică metodele interactive, în descrierea cărora se argumentează potențialul lor pedagogic care poate fi exploatat pe toate cele 3 dimensiuni ale procesului de învățământ: predare–învățare–evaluare, ce dezvoltă judicios toate tipurile de inteligență, inclusiv cea interpersonală. „Împărtășirea ideilor presupune că elevii/studentii *ascultă, renunțând a-i aprecia/judeca pe alții sau a-și impune cu orice preț punctul de vedere*. Ceea ce primesc în schimb este înțelepciunea colectivă a celorlalți, care, dacă nu are merit, cel puțin le oferă un limbaj expresiv mai amplu și un context mai larg pentru propriile idei. Un dialog mai extins le permite studenților să-și reexamineze și să-și cizezeze propriile cugetări, să le plaseze în mozaicul de idei, care se centrează pe un anumit subiect și care îi dă acestuia conținut” (pag.14-15).

În loc de încheiere, rezumând importanța valorică a mesajului dedus, într-o sensibilizare a colegilor vizavi de importanța metodologiei universitare, active și interactive, aș vrea să invoc o adresare imaginară a unui copil către profesorul său, care este, de fapt, o parafrazăre a unui celebru cântec protestant ce conține o imprecizie, un dialog viu cu divinitatea, iar în contextul metodelor interactive ni se pare deosebit de relevantă:

*Toarnă-mi gaz în lampa mea, ca să ard, sa ard până la sfârșitul zilei,
Revarsă lumină în mintea mea, ca să gândesc, să gândesc până la sfârșitul zilei.*

Bibliografie:

1. Aubrey C.Daniels. Managementul performanței. Strategii de obținere a rezultatelor maxime de la angajați. - Iași: Polirom, 2007.
2. Bocoș M. Instruire interactivă. - Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2002.
3. Cerghit I. Metode de învățământ. - Iași: Polirom, 2006.
4. Cucuș Const. Pedagogie. - Iași: Polirom, 2002.
5. Danciu E. Strategii de învățare prin colaborare. - Timișoara, 2004.
6. Goraș-Postică V. Parteneriatul profesor–elev – abordare psihopedagogică pragmatică // Didactica Pro. - 2006. - Nr.2-3. - P.3-5
7. Guțu VI. Proiectarea curriculumului universitar. USM, 2003.
8. Minder M. Didactica funcțională. - Chișinău: Cartier, 2003.
9. Roman I. Popescu P. Lecții în spiritul metodelor active. - București: EDP, 1980.
10. Ștefan M. Lexicon pedagogic. - București: Aramis Print, 2006.
11. Temple Ch., Steele J.L., Meredith K.S. Inițiere în metodologia „Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice”. - Chișinău: Pro Didactica, 2001.

Prezentat la 16.10.2007